

Nümunəvi peşə standartı
Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi
M essis l r  c n nümunəvi təlim standartı

Hidrotexnik

İngilis dilində adı: Hydro technician

N: 3112-3-00008-01

Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Dünya Bankının birgə həyata keçirdiyi “Sosial M dafi nin İnkışafı” layihəsinin “ISCO 88/08-  uyğun t kmill şdirilm ş peşə standartlarının v  əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması” tapşırığı c rciv sində “GOPA Consultants” v  “SEFT Consulting” tərəfindən hazırlanmışdır.

İSTİFADƏ OLUNAN ANLAYIŞLAR

Bacarıq

Verilmiş iş üzrə vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirmək qabiliyyətidir.

Bacarıq səviyyəsi

Həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhatəliliyi və mürəkkəbliyi ilə müəyyən olunur, burada fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi əhatə üzərində üstünlüyə malikdir. Hər bir bacarıq səviyyəsi üzrə müvafiq bilik səviyyəsi tələb olunur. ISCO-da, eləcə də Məşğulluq Təsnifatında aşağıdakı dörd geniş bacarıq səviyyəsi müəyyən edilir:

Birinci bacarıq səviyyəsi

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr sadə və dövrü fiziki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini zəruri edir. Bundan əlavə, birinci bacarıq səviyyəsində bir çox peşələr fiziki güc və dözümlülük tələb etdiyi halda, əksəriyyətində sadə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı tələb olunur. Bu bacarıqlara ehtiyac duyulduğu halda belə, onlar işin əsas hissəsini təşkil etmir.

Birinci bacarıq səviyyəsinə daxil olan bəzi peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün ibtidai təhsili və ya əsas təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaq (ISCED üzrə 1-ci səviyyə) tələb oluna bilər. Bəzi işlər üçün isə iş yerlərində qısamüddətli təlimlər tələb oluna bilər.

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr ixtisası olmayan işçi qüvvəsini əhatə edir.

İkinci bacarıq səviyyəsi

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə bütün peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaqla (ISCED üzrə 2-ci səviyyə) əldə olunur. Bəzi peşələrdə ümumi orta təhsilin ikinci mərhələsini bitirmək zəruri hesab olunur (ISCED üzrə 3-cü səviyyə) ki, bura ixtisaslaşmış peşə təhsili və iş yerlərində həyata keçirilən təlim də daxil ola bilər. Müəyyən peşələr ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilk peşə-ixtisas təhsili almağı (ISCED üzrə 4-cü səviyyə) tələb edir. Bəzi hallarda isə iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə ixtisaslı işçilər daxildir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi

Üçüncü bacarıq səviyyəsindəki peşələr, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş praktiki, texniki və metodoloji biliklər tələb edən mürəkkəb texniki və praktiki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini əhatə edir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də inkişaf etmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsil bazasına əsaslanan təhsil müəssisələrində 1-3 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5b səviyyəsi). Azərbaycanda bu bacarıq səviyyəsinə uyğun təhsil adətən orta ixtisas təhsili müəssisələrində (kolleclər) verilir. Bəzi hallarda müvafiq sahə üzrə geniş iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən uzunmüddətli təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr əsasən texniki işçiləri əhatə edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi

Dördüncü bacarıq səviyyəsinə, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş nəzəri və praktiki biliklər əsasında mürəkkəb problemlərin həlli və qərarların qəbul edilməsini tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi daxildir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də təkmilləşmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ali təhsil müəssisələrində birinci və ya daha yüksək elmi dərəcənin verilməsi ilə yekunlaşan 3-6 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5a səviyyəsi və ya daha yüksək səviyyə). Bu bacarıq səviyyəsi üçün Azərbaycanda adətən bakalavriat və daha yüksək təhsil pillələri uyğun gəlir.

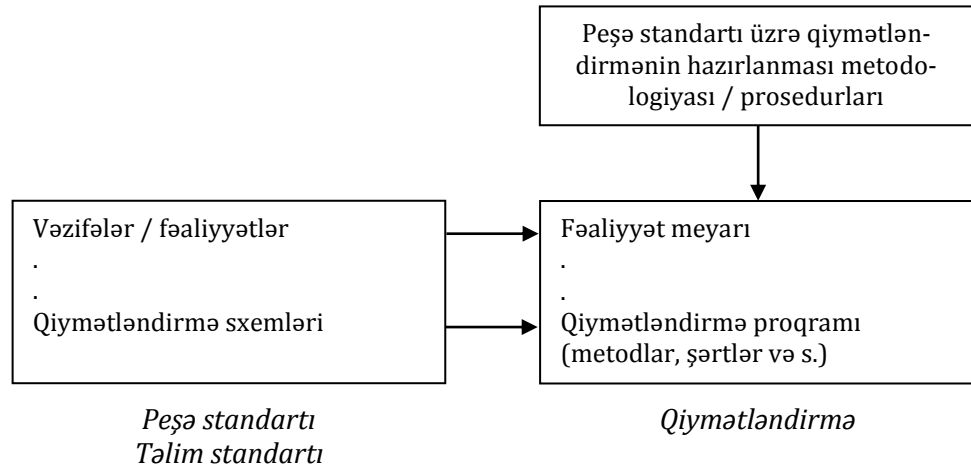
Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə menecerlər, mühəndislər, müəllimlər, həkimlər və s. daxildir ki, bunlar çox vaxt peşəkarlar adlandırılır.

Bilik	Təhsil və ya təcrübə vasitəsilə əldə edilən məlumat və faktlar toplusunu əhatə edir.
Əlavə / ümumi sərişmələr	Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün tələb olunan sərişmələrə əlavə olaraq, arzuolunan faydalı sərişmələri əhatə edir. Buraya əmək fəaliyyətini təkmilləşdirə bilən, bir çox peşələr üçün ümumi olan və gələcəkdə tələb olunacaq sərişmələr daxildir. Bunlar işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi çıxış etmir.
Əvvəlki təlimin tanınması	<p>Harada və necə təhsil almasından asılı olmayaraq, qeydə alınmış ixtisaslar və vahid standartlar baxımından insanların əvvəlki təliminin tanınması prosesidir. İnsanlar təhsil müəssisəsində formal təlim keçmələrindən və ya qeyri-formal təlim əldə etmələrindən asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini heç vaxt dayandırmırlar.</p> <p>Əvvəlki təlimin qiymətləndirilməsi və tanınması prosesi aşağıdakı kimidir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şəxsin nə bildiyi və nə bacardığının müəyyənləşdirilməsi; • Şəxsin bilik və bacarıqlarının xüsusi standartlar, sərişmələrin qiymətləndirilməsi üzrə əlaqəli meyarlar ilə müqayisə edilməsi; • Bu standartlara münasibətdə təlimin qiymətləndirilməsi; • Şəxsin formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə keçmişdə topladığı bacarıq, bilik və təcrübənin tanınması.
Fəaliyyət	Fərdin vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya məsuliyyəti əks etdirir. Buna görə də vəzifə bir sıra fəaliyyətlərə bölünür.
Formal təlim	Azərbaycan Respublikasının təhsil və təlim müəssisələrində həyata keçirilir, dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə nəticələnir. Təhsil müəssisələrində formal təlimlər dövlət təhsil standartlarına uyğun olaraq aparılır. Əldə edilən sərişmələr testlər vasitəsilə yoxlanılır və dövlət təhsil sənədi verilir.
Informal təlim	Özünü-təlim yolu ilə bilik və bacarıqlara yiyələnmənin formasıdır. Təhsil və təlim müəssisələrindən kənarında həyata keçirilir və təbii olaraq gündəlik həyatımızda müşahidə olunur. Formal və qeyri-formal təlimdən fərqli olaraq, informal təlim çox vaxt qeyri-ixtiyari baş verir və beləliklə, hətta fərdlərin özləri də sərişmələrinin artırılmasında onun rolunu hiss etməyə bilər (məsələn, kütləvi informasiya vasitələrindən, ictimaiyyət arasında gündəlik qarşılıqlı əlaqələrdən və ümumi münasibətlərdən məlumatın əldə edilməsi).

	<p>O, təlimin həyata keçirilməsi sahəsində (xüsusilə) ixtisaslaşmamış hər hansı bir şəxs (yəni ailə üzvləri, digər əlaqəli şəxslər və s.) tərəfindən istiqamətləndirildiyi halda, məqsədli xarakter daşıya bilər. Informal təlim ölkə səviyyəsində qəbul edilən diplom və sertifikatların verilməsi ilə nəticələnir.</p>
İş	<p>Fərdin işəgötürən üçün və ya sərbəst məşğulluq şəraitində həyata keçirdiyi vəzifə və ya fəaliyyətlərin toplusudur (ISCO-08 -ə uyğun olaraq).</p>
İşə yanaşma	<p>Müəyyən ideya, obyekt, şəxs və ya vəziyyətə müsbət və ya mənfi münasibəti əks etdirir.</p> <p>Yanaşma fərdin fəaliyyət seçimini, çətinlik, həvəsləndirmə və mükafatlara (hamısı birlikdə stimullar adlanır) cavab reaksiyasını müəyyən edir. Bu baxımdan yanaşma iş üçün xeyli vacibdir.</p> <p>Yanaşmanın 4 əsas komponenti var: (1) Emosional: hiss və həyəcan; (2) İdrak: məntiqlə həyata keçirilən inam və fikirlər; (3) İradə: fəaliyyət meylləri; (4) Qiymət: stimullara mənfi və ya müsbət münasibət.</p>
Qeyri-formal təlim	<p>Təhsil sistemi ilə paralel şəkildə aparılır və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmur. Qeyri-formal təlimlər iş yerlərində və ya formal təlim sistemlərinə yardım üçün yaradılmış təşkilat və ya mərkəzlərdə, dərnlərdə, fərdi məşğələlərdə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və qruplarında həyata keçirilə bilər.</p>
Qiymətləndirmə metodu	<p>Səriştəni ölçmək üçün üsul və ya alətdir.</p>
Qiymətləndirmə paketi	<p>Fəaliyyət meyarı da daxil olmaqla fərdin səriştələrinin qiymətləndirilməli olduğu müxtəlif qiymətləndirmə metodlarıdır.</p>
Qiymətləndirmə sxemi	<p>Qiymətləndirmə standartlarının vəzifələrini və onların yerinə yetirilmə istiqamətlərini müəyyən edir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədi fərdin müvafiq peşə standartını fəaliyyətlər, vəzifələr və ya tapşırıqlar üzrə həyata keçirə bilməsini müəyyən etməkdir. Sözügedən tapşırıqlar, peşə standartında müəyyən edilən texniki bacarıqları, planlaşdırma və problemləri həll etmə biliklərini, gözlənilməz vəziyyətlərdə hərəkət etmək bacarığını, digər şəxslər ilə işləmək bacarığını və ünsiyyət bacarıqlarını əhatə etməlidir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədlərinə, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakılar daxildir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • İşəgötürmə; • Karyera yüksəlişi; • Bilik və bacarıqlarda olan boşluqların və təlim ehtiyaclarının müəyyən edilməsi; • İşçi heyətinin qiymətləndirilməsi. <p>Qiymətləndirməni planlaşdırma zamanı onun xarakterik cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır: qiymətləndirmə hansı interval çərçivəsində həyata keçirilməlidir, hansı hədəflər müəyyən edilməlidir, hansı qiymətləndirmə metodları daha məqsəduyğundur. Qiymətləndirmə sxemi aşağıdakı qiymətləndirmə metodlarından 2 və ya 3-nü əhatə etməlidir: i) Əmək fəaliyyətinin müşahidə edilməsi; ii) İşin nəticəsinin qiymətləndirilməsi; iii) Simulyasiya; iv) Suallar (şifahi və ya yazılı); v) Layihə işi; vi) Portfel əsasında qiymətləndirmə; vii) Dinləmə qiymətləndirməsi; viii) Fərdi</p>

araşdırmalar; ix) Müştəri qiymətləndirməsi (məsələn, müştəri sorğu formaları), ekspert və şəxsi qiymətləndirmə və s.

Peşə standartı və peşə standartı üzrə qiymətləndirmə arasındakı əlaqə aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

Məşğulluq təsnifatı (MT)

Ölkədə əmək bazarının inkişafına, beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş uçot və statistikaya uyğun olaraq ISCO-08 təsnifatından istifadə edilməklə, onun genişləndirilməsi əsasında 2010-cu ildə hazırlanmışdır. Onun strukturu ISCO-08 təsnifatının strukturu ilə eynidir. MT Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin 20 Dekabr 2010-cu il 180 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş və AZT041-2010 nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Peşə

Yüksək oxşarlıq dərəcəsinə malik əsas vəzifə və fəaliyyətlərdən ibarət olan işlərin məcmusudur. Şəxsin hər hansı bir peşə ilə bağlılığı onun hazırda tutduğu vəzifə, əlavə və ya əvvəlki işləri vasitəsi ilə müəyyən olunur.

Peşə standartı

Konkret peşə sahələrində işçilərin yerinə yetirdikləri əmək funksiyalarına qoyulan ümumi tələbləri sistemli şəkildə əks etdirən normativ sənəddir. O, müvafiq səriştələr çərçivəsində işçinin bilik, bacarıq və vərdisləri nəzərə alınmaqla, onun əmək funksiyalarını yerinə yetirməsinə imkan verəcək konkret vəzifə öhdəliklərinin və fəaliyyətlərin siyahısını özündə ehtiva edir. Peşə standartı işdəki rolu təyin etməyə, işçinin fəaliyyətini qiymətləndirməyə, eləcə də, təkmilləşmə, peşə yüksəlişi üçün yollar müəyyən etməyə və hazırlamağa kömək edə bilər.

Peşə standartları ISCO-ya və Məşğulluq təsnifatına uyğun olaraq təsnifatlaşdırılır.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi

Qiymətləndirmə hər hansı bir sahədə səriştənin aşkar edilməsi məqsədilə fərdin fəaliyyətinin aydın şəkildə müəyyən edilmiş standartlar ilə müqayisədə ədalətli və dəqiq şəkildə ölçülməsinə imkan verən prosesdir. İş yerinin qiymətləndirilməsi prosesi iş yeri ilə bağlı gündəlik fəaliyyətin tərkib hissəsini təşkil edir. Qiymətləndirmə zamanı əldə edilən nəticələr fərdlərə öz işlərini necə yerinə yetirdiyini öyrənməyə imkan verir. Bu, biliklərin, bacarıqların, yanaşma və davranışın inkişaf etdirilməsində, beləliklə, səriştənin nümayiş etdirilməsində onlara yardım edir.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi qiymətləndirmə sxemi, fəaliyyət meyarları, qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün zəruri qiymətləndirmə metodları və resurslarını əhatə edir.

Peşələrin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCO)	<p>Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) məsul olduğu əsas beynəlxalq təsnifatlardan biri olmaqla, beynəlxalq iqtisadi və sosial təsnifat qrupuna daxildir.</p> <p>ISCO iş prosesində qarşıya qoyulan vəzifə və fəaliyyətlərə müvafiq şəkildə müəyyən edilmiş qruplara uyğun olaraq işlərin təşkilində vasitə rolunu oynayır. Onun əsas vəzifələri aşağıdakıları təmin etməkdən ibarətdir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peşələrə dair statistik və inzibati məlumatların beynəlxalq hesabatını, müqayisəsini və mübadiləsini həyata keçirmək üçün baza rolunu oynamaq; • Peşələrin milli və regional təsnifatlarının hazırlanması üçün model rolunu oynamaq; • Bilavasitə özlərinin milli təsnifatını hazırlamayan ölkələrdə tətbiq oluna biləcək sistem rolunu oynamaq. <p>O, statistik və müştəri yönümlü proqramlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müştəri yönümlü proqrama iş axtaranların iş yerlərinə yönəldilməsi, ölkələr arasında işçilərin qısa və uzunmüddətli miqrasiyasının idarə edilməsi, peşə təlimi proqramları və təlimatlarının hazırlanması daxildir.</p> <p>ISCO-nun ilk versiyası 1957-ci ildə qəbul edilmiş, daha sonra isə ISCO-68, ISCO-88 və hazırkı ISCO-08 versiyaları hazırlanmışdır.</p>
Səriştə	<p>Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün lazımi səviyyədə bilik, bacarıq, yanaşma və davranışa malik olmaqdır.</p> <p>İş kontekstində istifadə olunan “Səriştə” anlayışı iş yerində tətbiq olunan bacarıqları əks etdirir. Səriştə şəxs nəyi bilir (bilik), nəyi bacarır (bacarıq), nəyi etmək istəyir (yanaşma) və bunu necə edir (davranış) məhəfurlarının birləşməsinin nəticəsidir. Beləliklə, səriştə işi yerinə yetirmək üçün lazım olan texniki peşə elementləri, ümumi şəxsi xüsusiyyətlər və istəklərin birləşməsidir.</p> <p>Səriştələr həmçinin işçinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün baza rolunu oynayır.</p>
Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCED)	<p>1970-ci illərin əvvəllərində UNESCO tərəfindən həm ayrı-ayrı ölkələrdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təhsilə dair statistik məlumatların əldə olunması, toplanması və təqdim olunmasına xidmət edən bir vasitə kimi hazırlanmışdır. ISCED 1975-ci ildə Cenevrədə keçirilən Təhsilə dair Beynəlxalq Konfransda qəbul edilmiş və daha sonra 1978-ci ildə Parisdə keçirilən UNESCO-nun Ümumi Konfransında qüvvəyə minmişdir. Hazırda istifadə edilən təsnifat ISCED 2011-dir.</p>
Təlim standartı	<p>İş yerində vəzifə və fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üçün zəruri <i>səriştələri (bilik, bacarıq və yanaşmaları, həmçinin əlavə ümumi səriştələri)</i> təsvir edir. Bu səbəbdən, onlar fəaliyyət meyarları hesab edilir və aşağıdakı hallarda istifadə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • istehsaldan ayrılmadan peşə təlimlərinin hazırlanması; • istifadəyə yararlı səriştələrin inkişaf etdirilməsi və təmin olunması üçün təlim institutları ilə müəssisələr arasında əlaqə; • peşə təlimləri üçün təhsil standartları və kurikulumların hazırlanması.
Vəzifə	<p>İşin icrası üçün zəruri olan fəaliyyətləri əhatə edir.</p>

MÜNDƏRİCAT

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI	8
A.1. İşə dair xüsusi məlumat	8
A.1.1. Əmək şəraiti	8
A.1.2. İşə qəbul tələbləri.....	8
A.1.3. Tabeçilik.....	9
A.1.4. Peşə standartları üçün məsuliyyət və müstəqillik səviyyələri	9
A.1.5. Karyera yüksəlişi və sərbəst məşğulluq imkanları.....	10
A.2. Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı.....	10
A.3. Səriştələr haqqında	11
A.4. Qiymətləndirmələr haqqında	11
B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ	12
B.1. Fəaliyyət meyarları.....	12
B.2. Qiymətləndirmə ilə bağlı resurslar	13
B.3. Qiymətləndirmə metodları.....	13
B.3.1. Fəaliyyətin qiymətləndirilməsi.....	13
B.3.2. Yazılı qiymətləndirmə	15
B.4. Nəticələrin qeydə alınması	19
C. MÜƏSSİSƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI	20
C.1. Səriştələrin qısa təsviri	20
C.2. Təlim sxemi.....	22
C.3. Təlim ilə bağlı xüsusi məlumat.....	25
C.3.1. Təlimin növləri.....	25
C.3.2. Təlimin istiqaməti.....	26
C.3.3. Əvvəlki təlimin tanınması	26
Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
İstinadlar	Error! Bookmark not defined.

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI

HidroTexnik

Peşənin qısa təsviri

Əl və ya mexaniki alət və avadanlıqlardan istifadə etməklə yeraltı və ümumi suvarma sistemlərini hazırlayır, quraşdırır və təmir işlərini həyata keçirir. İş bitdikdən sonra aidiyyəti şəxsləri lazımı məlumatla təmin edir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	3112 (Texnik, mülki tikinti/irriqasiya)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	3
ISCO 08-də işin kodu:	3112 (Technician, engineering/civil (irrigation))
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	3
Hazırlanma tarixi:	Yanvar, 2013-cü il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Yanvar, 2018-ci il

A.1. İŞƏ DAİR XÜSUSİ MƏLUMAT

A.1.1. ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- İş əsasən açıq məkanda hər növ kəskin hava şəraitində həyata keçirilir;
- Təzyiq altında işləmək, əmək prosesində pozulma halları və iş qrafikində fasilələr gözlənilir;
- İş adətən fiziki güc tələb edir.
- Əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydaları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi, Texniki təhlükəsizlik haqqında Qanun və digər müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunur.

A.1.2. İŞƏ QƏBUL TƏLƏBLƏRİ

- Əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi və digər normativ-hüquqi aktlarla tənzimlənir;
- İşə qəbul olunarkən sağlamlıq haqqında tibbi arayış, sonradan vaxtaşırı icbari tibbi müayinədən keçmək haqqında tibbi arayış (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qərarı və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq əmrləri ilə nəzərdə tutulduğu hallarda) təqdim olunur;
- Əməyin mühafizəsi və fərdi mühafizə vasitələrindən istifadə üzrə təlimlər icbari xarakter daşıyır;
- Fiziki cəhətdən güclü olmaq tələb olunur.

A.1.3. TABEÇİLİK

Kimə tabedir: Suvarma işləri üzrə baş texnik/regional suvarma işləri üzrə rəhbər/ Sudan İstifadəənlər Birliyinin (S.İ.B.) icraçı direktoru.

Kim ona tabedir: Köməkçilər.

A.1.4. PEŞƏ STANDARTLARI ÜÇÜN MƏSULİYYƏT VƏ MÜSTƏQİLLİK SƏVİYYƏLƏRİ

Səviyyələr	Məsuliyyət, fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi və müstəqillik	Uyğun gələn səviyyə
1	Planlaşdırılmış qaydada birbaşa nəzarət altında işləmək İş təkrarlanan xarakterə malikdir və mürəkkəb olmayan bir neçə funksiyanı əhatə edir.	
2	Nəzarət altında işləmək, kiçik səlahiyyətlərə malik olmaq Təcrübə tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq Öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və nəticələri barədə hesabat vermək Digər şəxslərlə əməkdaşlıq etmək və komandada işləmək	
3	Əvvəlcədən məlum olan vəzifə və fəaliyyətlər çərçivəsində müstəqil idarəetmə və komandanın idarə edilməsini həyata keçirmək (eyni zamanda həm idarəetmə, həm də istehsal subyekti kimi çıxış etmək) İşə yanaşmasını dəyişən şəraitə uyğunlaşdırmaq və dövri problemlərin həlli zamanı elementar nəzəriyyələrdən istifadə etmək Digər şəxslərin gündəlik işinə nəzarət etmək, əmək fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq və işin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək İşçilərə rəhbərlik etmək Mürəkkəb fəaliyyətləri əlaqələndirmək və yerinə yetirmək. Ümumi təcrübədən istifadə etməklə xüsusi yeni fəaliyyətlər müəyyən etmək	☒
4	Yeni və çox vaxt yaradıcı metodlar tələb edən məsələlərlə məşğul olmaq. Mürəkkəb məsələlərin həllində geniş təcrübədən istifadə etmək Gözlənilməz dəyişiklik olduğu halda əmək fəaliyyətinə rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirmək Özü və başqaları üçün fəaliyyət meyarları hazırlamaq, onları nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək Gözlənilən və ya gözlənilməz iş rejimi şəraitində qərarların qəbul edilməsinə məsuliyyət daşımaq Fərdlərin və qrupların peşəkar inkişafının idarə olunmasına məsuliyyət daşımaq Fəaliyyətləri müşahidə etmək, qiymətləndirmək, müvafiq hesabatlar hazırlamaq və dəyişikliklər təklif etmək	

A.1.5. KARYERA YÜKSƏLİŞİ VƏ SƏRBƏST MƏŞĞULLUQ İMKANLARI

- Təcrübə qazanmaqla rəhbər vəzifələrə yüksəlmək mümkündür.

A.2. ƏSAS VƏZİFƏLƏRİN (V) VƏ VƏZİFƏLƏR DAXİLİNDƏ FƏALİYYƏTLƏRİN (F) SİYAHISI

V.1. İşə hazırlaşmaq:

- F.1.1. Suvarma ilə əlaqədar planlar və texniki tələbləri əldə etmək və ərazini yoxlamaq;
- F.1.2. Keyfiyyətə təminat üzrə tələbləri müəyyən etmək və iş yerinin tələblərinə uyğun olaraq onlara riayət etmək;
- F.1.3. Suvarma sistemlərinin səmərəli şəkildə təchizatı, quraşdırılması və istismarı üçün iş ərazisini hazırlamaq;
- F.1.4. Yeraltı naqillər, borular və digər mövcud sistemlərin yerini müəyyən etmək;
- F.1.5. Hidrometr və ya digər mümkün vasitələrin köməkliyi ilə axının sürətini ölçmək və suyun təzyiqini (hidrostatik təzyiq) müəyyən etmək.

V.2. Suyun təchizatı və istifadə imkanlarını yoxlamaq:

- F.2.1. Müvafiq dövr ərzində suvarma tələblərini qarşılamaq üçün tələb olunan suyun həcmi müəyyən etmək;
- F.2.2. Suyu zəruri halda su resurslarının idarəedilməsi üzrə qurumun norma və prosedurlarına uyğun olaraq sifariş etmək;
- F.2.3. Tələb olunduğu təqdirdə suyun mövcud olmasını təmin etmək məqsədi ilə zəruri halda su sifarişi ilə əlaqədar lazımi bildirişləri vermək;
- F.2.4. Ehtiyatları əlaqələndirmək və texniki tələbləri təqdim etmək üçün personalı təlimatlandırmaq;
- F.2.5. Sahənin mailliyi və torpağın su keçirmə qabiliyyətini nəzərə almaqla torpağın eroziyaya uğramaması və meliorativ vəziyyətinin pisləşməməsi üçün şırımlara verilən su sərfini düzgün seçmək;
- F.2.6. Məhsul və bitkilərin mühitini müəsisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq monitorinq etmək.

V.3. Suvarma sisteminin hidravlik parametrlərini müəyyən etmək:

- F.3.1. Suvarma sistemi üçün su təchizatı ilə əlaqədar texniki tələbləri təsdiq etmək;
- F.3.2. Torpağın xüsusiyyətlərini təsdiq etmək və hidravlik xüsusiyyətləri müəyyən etmək;
- F.3.3. Suvarılacaq hər bir ərazi üçün ən yüksək su həddi ilə əlaqədar tələbləri müəyyən etmək;
- F.3.4. Müvafiq ərazini tələb olunan həcmdə su ilə təchiz etmək üçün təzyiqləri müəyyən etmək;
- F.3.5. Tələb olunan su həcmi əldə etmək üçün zəruri olan sürətli təzyiqi hesablamaq;
- F.3.6. Sistemdə təzyiqin düşməsinə müəyyən etmək üçün texniki çertyojları təhlil etmək;
- F.3.7. Suyu səmərəli şəkildə təchiz etmək üçün sistemin komponentlərini seçmək;
- F.3.8. Axın istiqaməti və idarəetmə komponentlərinə uyğun olan boruları seçmək və qoşulma zamanı təzyiqin düşməsinə minimuma endirmək.

V.4. Ərazini təchiz etmək və hazırlamaq:

- F.4.1. Suvarma xətlərinin ölçmə və işarələnməsinin planlara uyğun olmasını yoxlamaq;
- F.4.2. Suvarma avadanlıqları ilə əməyin mühafizəsi bağlı qaydalara uyğun olaraq təhlükəsiz işləmək;
- F.4.3. Suvarma avadanlıqlarını müəsisənin tələblərinə uyğun olaraq yerləşdirmək;

- F.4.4. Suvarma qurğularının quraşdırılması üçün ərazini yoxlamaq və zəruri halda tədbir görmək;
  - F.4.5. Suvarma qurğuları üçün boruları, qurğuları və su təchizatı ilə əlaqədar digər mexanizmləri yoxlamaq və müəssisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq zəruri halda tədbirlər görmək.
- V.5. Suvarma işlərini həyata keçirmək:
- F.5.1. Kənd təsərrüfatı bitkilərini suvarmaq üçün kifayət qədər su səviyyəsini təmin etmək məqsədi ilə əsas bölüşdürücü kanalda tələb olunan səviyyədə su axınını əldə etmək və saxlamaq;
  - F.5.2. Müəssisənin prosedurlarına uyğun olaraq tələb olunan sayda sifonları işə salmaq və ya açmaq;
  - F.5.3. Şırımlarda su axınının artımına nəzarət etmək;
  - F.5.4. Sifonları suvarma başa çatdıqdan sonra müəssisənin prosedurlarına uyğun olaraq qaldırmaq;
  - F.5.5. Suvarma avadanlıqlarında dəyişiklikləri zəruri halda həyata keçirmək və onları işarə etmək;
  - F.5.6. Əməyin mühafizəsi ilə əlaqədar təlimatlara uyğun olaraq zəruri halda suvarma avadanlıqlarını dəyişmək.
- V.6. Yoxlama və texniki xidmətin göstərilməsini həyata keçirmək:
- F.6.1. Suvarma sistemlərində qüsurları və uyğunsuzluqları yoxlamaq, müəyyən etmək, aradan qaldırmaq və bu barədə məlumat vermək;
  - F.6.2. Layihənin texniki tələblərinə əsasən sistemin saz olması, eləcə də kanallar, drenajlar və suaşranlarda zədə, çat və tutulma hallarının olmamasını yoxlamaq;
  - F.6.3. Suvarma sistemlərinin ətraf mühitə əks təsirlərini müəyyən etmək və bu barədə məlumat vermək.
- V.7. Nasaz komponentləri müəyyən etmək, ayırmaq və dəyişmək:
- F.7.1. İstismar prosesi zamanı qüsurları müəyyən etmək və nəzarətçiyə bu barədə məlumat vermək və ya düzəldici tədbirləri həyata keçirmək;
  - F.7.2. Nasaz komponentləri və tutulma hallarını müəssisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq müəyyən etmək və sənədlərlə əsaslandırmaq.

A.3. SƏRİŞTƏLƏR HAQQINDA

Fərdin "Hidrotexnik" peşə standartı üzrə vəzifə və fəaliyyətləri həyata keçirməsi üçün zəruri olan əsas sərişmələr "Hidrotexnik" peşəsi üzrə müvafiq təlim standartında göstərilmişdir (formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə əldə olunan bilik, bacarıq, yanaşma və davranış).

A.4. QIYMƏTLƏNDİRMƏLƏR HAQQINDA

Bu peşədə fərdin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi "Hidrotexnik" peşəsi üzrə müvafiq peşə standartının qiymətləndirilməsində öz əksini tapır. Fərdin sistemli qiymətləndirilmələr vasitəsilə qiymətləndirilməsi işəgötürənə müxtəlif məqsədlər (yəni işəgötürmə, karyerada irəli çəkmə, heyətin qiymətləndirilməsi, təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi) baxımından faydalı ola bilər.

B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ

Hidrotexnik

Qiymətləndirməyə dair qısa məlumat

Hidrotexnik üçün qiymətləndirmə nümunəsi əl və ya mexaniki alət və avadanlıqlardan istifadə etməklə yeraltı və ümumi suvarma sistemlərinin hazırlanması, quraşdırılması və təmir işlərinin həyata keçirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqları müəyyən edir, qiymətləndirir.

Hazırkı peşə üçün **təvsiyə edilən qiymətləndirmə metodları** aşağıdakılardır: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı testlər. Sözügedən peşə üçün qiymətləndirmə proqramının nümunəsi aşağıda verilmişdir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	3112 (Texnik, mülki tikinti/irriqasiya)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	3
ISCO 08-də işin kodu:	3112 (Technician, engineering/civil (irrigation))
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	3
Test versiyası:	01
Hazırlanma tarixi:	Yanvar, 2013-cü il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	

B.1. FƏALİYYƏT MEYARLARI

Bu meyarlar peşə standartındakı vəzifə və fəaliyyətlərlə birbaşa əlaqəlidir. Onlar ölçülə bilən formada müəyyən edilməlidir ki, qiymətləndirmə nümunələri hazırlayanlar üçün qiymətləndirmə maddələrinin formalaşdırılması baxımından faydalı olsun. Birinci (V.1) və sonuncu (V.7) vəzifələrə uyğun gələn fəaliyyət meyarları ilə bağlı nümunə aşağıda göstərilmişdir.

Fəaliyyət meyarı nümunəsi:

- V.1. İşə hazırlaşmaq:
- F.1.1. Suvarma ilə əlaqədar planlar və texniki tələbləri əldə etmək və ərazini yoxlamaq;
  - F.1.2. Keyfiyyətə təminat üzrə tələbləri müəyyən etmək və iş yerinin tələblərinə uyğun olaraq onlara riayət etmək;
  - F.1.3. Suvarma sistemlərinin səmərəli şəkildə təchizatı, quraşdırılması və istismarı üçün iş ərazisini hazırlamaq;
  - F.1.4. Yeraltı naqillər, borular və digər mövcud sistemlərin yerini müəyyən etmək;
  - F.1.5. Hidrometr və ya digər mümkün vasitələrin köməkliyi ilə axının sürətini ölçmək və suyun təzyiqini (hidrostatik təzyiq) müəyyən etmək.
- ...
- V.7. Nasaz komponentləri müəyyən etmək, ayırmaq və dəyişmək:
- F.7.1. İstismar prosesi zamanı qüsurları müəyyən etmək və nəzarətçiyə bu barədə məlumat vermək və ya düzəldici tədbirləri həyata keçirmək;

F.7.2. Nasaz komponentləri və tutulma hallarını müəssisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq müəyyən etmək və sənədlərlə əsaslandırmaq.

B.2. QIYMƏTLƏNDİRMƏ İLƏ BAĞLI RESURSLAR

- a) Material və komponentlər: Karton parçası və ya qovluqlar, yapışqan.
- b) Alət və avadanlıqlar: suvarma avadanlığı.
- c) İstehlak malları: lent, rezin lentlər, markerlər, ip, cizgi düyməcikləri, böyük kağız parçaları, xəritə.

B.3. QIYMƏTLƏNDİRMƏ METODLARI

Fərdin sərəştəsini qiymətləndirmək məqsədilə aşağıdakı iki metoddan istifadə olunur: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı test.

B.3.1. FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

İcra müddəti: 2 saat.

İşlərin sayı: 2.

İşlərin icrasını qiymətləndirmək üçün meyarlar işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Əhatə olunan sahələr:

- 10% İşə hazırlaşmaq:
- Suvarma ilə əlaqədar planlar və texniki tələbləri əldə etmək və ərazini yoxlamaq;
  - Keyfiyyətə təminat üzrə tələbləri müəyyən etmək və iş yerinin tələblərinə uyğun olaraq onlara riayət etmək;
  - Suvarma sistemlərinin səmərəli şəkildə təchizatı, quraşdırılması və istismarı üçün iş ərazisini hazırlamaq;
  - Yeraltı naqillər, borular və digər mövcud sistemlərin yerini müəyyən etmək;
  - Hidrometr və ya digər mümkün vasitələrin köməkliyi ilə axının sürətini ölçmək və suyun təzyiqini (hidrostatik təzyiq) müəyyən etmək.
- 10% Suyun təchizatı və istifadə imkanlarını yoxlamaq:
- Müvafiq dövr ərzində suvarma tələblərini qarşılamaq üçün tələb olunan suyun həcmi müəyyən etmək;
  - Suyu zəruri halda su resurslarının idarəedilməsi üzrə qurumun norma və prosedurlarına uyğun olaraq sifariş etmək;
  - Tələb olunduğu təqdirdə suyun mövcud olmasını təmin etmək məqsədi ilə zəruri halda su sifarişi ilə əlaqədar lazımi bildirişləri vermək;
  - Ehtiyatları əlaqələndirmək və texniki tələbləri təqdim etmək üçün personalı təlimatlandırmaq;
  - Sahənin mailliyi və torpağın su keçirmə qabiliyyətini nəzərə almaqla torpağın eroziyaya uğramaması və meliorativ vəziyyətinin pisləşməməsi üçün şırımlara verilən su sərfini düzgün seçmək;
  - Məhsul və bitkilərin mühitini müəssisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq

- monitorinq etmək.
- 20% Suvarma sisteminin hidravlik parametrlərini müəyyən etmək:
Suvarma sistemi üçün su təchizatı ilə əlaqədar texniki tələbləri təsdiq etmək;
Torpağın xüsusiyyətlərini təsdiq etmək və hidravlik xüsusiyyətləri müəyyən etmək;
Suvarılacaq hər bir ərazi üçün ən yüksək su həddi ilə əlaqədar tələbləri müəyyən etmək;
Müvafiq ərazini tələb olunan həcmdə su ilə təchiz etmək üçün təzyiqləri müəyyən etmək;
Tələb olunan su həcmi əldə etmək üçün zəruri olan sürətli təzyiqi hesablamaq;
Sistemdə təzyiqin düşməsinə müəyyən etmək üçün texniki çertyojları təhlil etmək;
Suyu səmərəli şəkildə təchiz etmək üçün sistemin komponentlərini seçmək;
Axın istiqaməti və idarəetmə komponentlərinə uyğun olan boruları seçmək və qoşulma zamanı təzyiqin düşməsinə minimuma endirmək.
- 20% Ərazini təchiz etmək və hazırlamaq:
Suvarma xətlərinin ölçmə və işarələnməsinin planlara uyğun olmasını yoxlamaq;
Suvarma avadanlıqları ilə əməyin mühafizəsi bağlı qaydalara uyğun olaraq təhlükəsiz işləmək;
Suvarma avadanlıqlarını müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq yerləşdirmək;
Suvarma qurğularının quraşdırılması üçün ərazini yoxlamaq və zəruri halda tədbir görmək;
Suvarma qurğuları üçün boruları, qurğuları və su təchizatı ilə əlaqədar digər mexanizmləri yoxlamaq və müəssisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq zəruri halda tədbirlər görmək.
- 20% Suvarma işlərini həyata keçirmək:
Kənd təsərrüfatı bitkilərini suvarmaq üçün kifayət qədər su səviyyəsini təmin etmək məqsədi ilə əsas bölüşdürücü kanalda tələb olunan səviyyədə su axınını əldə etmək və saxlamaq;
Müəssisənin prosedurlarına uyğun olaraq tələb olunan sayda sifonları işə salmaq və ya açmaq;
Şırımlarda su axınının artımına nəzarət etmək;
Sifonları suvarma başa çatdıqdan sonra müəssisənin prosedurlarına uyğun olaraq qaldırmaq;
Suvarma avadanlıqlarında dəyişiklikləri zəruri halda həyata keçirmək və onları işarə etmək;
Əməyin mühafizəsi ilə əlaqədar təlimatlara uyğun olaraq zəruri halda suvarma avadanlıqlarını dəyişmək.
- 20% Yoxlama və texniki xidmətin göstərilməsini həyata keçirmək:
Suvarma sistemlərində qüsurları və uyğunsuzluqları yoxlamaq, müəyyən etmək, aradan qaldırmaq və bu barədə məlumat vermək;
Layihənin texniki tələblərinə əsasən sistemin saz olması, eləcə də kanallar, drenajlar və suaşırınlarda zədə, çat və tutulma hallarının olmamasını yoxlamaq;
Suvarma sistemlərinin ətraf mühitə əks təsirlərini müəyyən etmək və bu barədə məlumat vermək.

İş nümunəsi 1: Suyun paylanma metodu.

Maksimum müddət: 15 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər: Maksimum olaraq 60 l/s axınını bölüşdürmək istəyən 10 fermer qrupu üçün göstərilən üç metoddan hansını tövsiyə edərdiniz? Səbəbini izah edin?

A. Axının bölüşdürülməsi və ya proporsional paylanma ilə hər bir fermer təsərrüfatına 6 l/s düşür. Bu, təxminən bir saniyədə yarım vedrə suya bərabərdir.

B. Vaxt bölgüsü və ya rəşional suvarma ilə hər bir fermaya öz növbəsində 60 l/s tam axın və ya hər

saniyədə təxminən beş vedrə su düşür.

C. Üçüncü metodla ferma öz növbəsində 30 l/s ilə təmin olunur. Bu, hər saniyədə təxminən iki və ya üç vedrə suya bərabərdir.

İş nümunəsi 2: Suvarmanın idarə olunmasının təmin edilməsi.

Maksimum müddət: 1 saat 45 dəqiqə.

İştirakçının görəcəyi işlər: İştirakçı fermerlərin müəyyən olunmuş suvarmanın idarə olunması problemləri ilə bağlı potensial təkmilləşdirmələrin siyahısını hazırlayır. İştirakçı göstərilən istiqamət boyunca gedir və: - Sahədə xüsusi vəziyyətlərlə bağlı yerə bərkidilmiş lövhədə yazılan marşrut barədə suallar olur. - İştirakçı sualı müzakirə edir və lövhədə göstərilən üç cavabdan düzgün olanını seçir (A, B və ya C). - İştirakçı öz gedişini tamamlamayana və kəsə yolla getməyə nə və bütün suallara cavab verməyə nə qədər növbəti sualla davam edir.

B.3.2. YAZILI QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İcra müddəti: 21 dəqiqə.

Sualların sayı: 21.

Yazılı qiymətləndirməni keçmək üçün tələb olunan düzgün cavabların sayı işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Tövsiyə olunan nisbət: 70%.

Əhatə olunan vəzifələr:

20%	Suyun təchizatı və istifadə imkanlarını yoxlamaq
30%	Suvarma sisteminin hidravlik parametrlərini müəyyən etmək
10%	Quraşdırma işləri ilə əlaqədar ehtiyatları təşkil etmək
20%	Ərazini təchiz etmək və hazırlamaq
20%	Suvarma sistemlərinin quraşdırılması

Sual nümunələri:

1. Əgər müəyyən suayırıcı il ərzində 1250 mm yağış suyu qəbul edərsə, öz torpaq qatında 150 mm su saxlayarsa və üzəaşağı istiqamətdə 400 mm su itirərsə, atmosfərə nə qədər su atılmışdır (əsasən zavodlardan)?

- 550 mm
- 625 mm
- 700 mm
- 1000 mm
- 1800 mm

2. Yüksək infiltrasiya dərəcəsini saxlamaqla torpağı idarə etmək adətən arzu olunandır, çünki bu aşağıdakılarla nəticələnir _____.

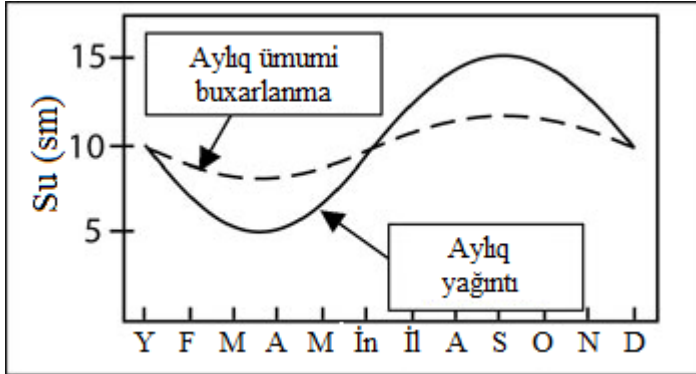
- Bitkinin məhsuldarlığını təmin etmək üçün daha çox su mövcud olur
- Daha çox su çaylara axır, xüsusilə də yağışlı hava zamanı
- Torpağın səthində daha az kimyəvi maddələrin yuyulması baş verir
- Yuxarıdakıların hamısı
- Yuxarıdakıların heç biri

3. Üstün tutulan və ya dolayı su axını adətən aşağıdakı hallarda baş verir _____.
- Yağış kanallarında, çatlamış yerlərdə və ya digər makro məsamələrdə
  - Bağlı su qatlarında
  - Nazik quruluşa malik torpaqların mikro məsamələrində
  - Bir neçə saat davam edən yüngül leysanlar zamanı
  - Nazik quruluşa malik torpaqların mikro məsamələrində və bir neçə saat davam edən yüngül leysanlar zamanı
4. Arxlar və ya basdırılmış borularla süni drenaj _____.
- Artıq suyu çıxarır, lakin suyun səthinə heç bir təsiri olmur
  - Yerin şaquli kəsiyindən suyun axınıni sürətləndirməklə su səthinə azaldır
  - Torpaqdan su səthinə suyun hərəkətini sürətləndirməklə suyun səthinə qaldırır
  - Yuxarıdakıların hamısı
  - Yuxarıdakıların heç biri
5. Adətən hansı suvarma sistemi ilə ən böyük “sahə sularının effektivliyi”nə nail olmaq mümkündür?
- Dərəcəli liman suvarılması
  - Dərin qatların suvarılması
  - Mərkəzdənqaçma prinsipi ilə işləyən avtomatlaşdırılmış suvarma
  - Mikro və ya sızma yolu ilə suvarma
  - Yuxarıdakıların heç biri, çünki sahə sularının effektivliyi suvarma sistemindən deyil, torpağın növündən asılıdır
6. Bitkinin kökü ətrafındakı torpaqda ümumi su potensialı 50 kPa olduqda, kök hüceyrələrinin içərisindəki su potensialı ___ kPa olarsa, su torpaqdan kökə doğru hərəkət edir.
- + 100
  - 100
  - + 5
  - 5
  - +50 və -50 arasında
7. Suyun dövretməsi ilkin olaraq aşağıdakılardan nəticələnir _____.
- İnsan və heyvanların su sərfiyatı
  - Bitki köklərinin fəallığı
  - Suyun torpağa hopması
  - Suyun yer kürəsindəki okeanlara axını
  - Günəş enerjisi
8. Piknik ərazisində torpağın quruluşunu azaltmaq üçün siz təxminən 0,66 m dərinlikdə olan xəndəklərdə drenaj boruları quraşdırırsınız. Borunun yalnız bir tərəfi boyunca dəliklər vardır. Sizin borunu aşağıdakılardan hansı yolla quraşdırmağınız vacibdir?
- Boruda üzüaşağı olan dəliklər, belə ki, su borunun içərisi ilə hərəkət etməlidir
  - Boruda üzüyuxarı torpağın səthinə doğru dəliklər, belə ki, su borunun içərisində üzüaşağı hərəkət edir
  - Dəliklər suya davamlı yapışqan lentlə bağlanmalıdır əks halda boru suyu buraxacaq və faydasız olacaq.
9. Buxarlanma yolu ilə su itkisinə ümumiyyətlə aşağıdakılar səbəb olur _____.
- Gün işığına məruz qalan torpağın səthi
  - Yerli yeraltı sular

- c) Səthi su qalığı
- d) Bitki kökləri ətrafındakı torpaq
- e) Məhdudiyət qoyulmayan su qatlarında bələdiyyə quyuları

10. Müvafiq iqlim qrafikinə əsaslanaraq, aşağıdakı fikirlərdən hansılar doğrudur?

- a) Torpaq iyun dekabr ayları arasında quruyur.
- b) Ən böyük yağış leysanları sentyabrda baş verir.
- c) Torpaq yanvar və iyun arasında quruyur.
- d) İyun ayında şiddətli yağma suyun torpaqdan atmosferə buxarlanmasına bərabərdir.
- e) Suyun torpaqdan atmosferə buxarlanması sentyabrda çox yüksək dərəcədə olur.

11. Əvvəlki sualı müşayiət edən iqlim qrafikinə əsasən, torpaqda yeraltı suların çirkləndirici maddələrlə çirklənməsi üçün ən böyük potensial hansı aylarda olur?

- a) Yan–Fev
- b) Mar–Aprel
- c) İyun–İyul
- d) Sen–Okt
- e) Çirkləndirici yuyub çıxarma potensialı barədə heç bir məlumat yoxdur

12. Fərz edin ki, aşağıdakı proseslər yalnız güclü yağış sularından əvvəl həyata keçirilmişdir. Hansı halda köhnə kök kanalları və torpaq çatları yeraltı suların həll oluna bilən gübrədən, azotla çirklənməsinin qarşısını ala bilər?

- a) Gübrə yalnız torpaq emal olunduqdan sonra torpağın səthinə yayılır.
- b) Gübrə torpağın səthinə birinci yayılır, sonra emal həyata keçirilir.
- c) Torpağın emalı gübrə torpağın səthinə yayıldıqdan nə əvvəl nə də sonra həyata keçirilmir.
- d) Torpağın emalı həyata keçirilmir, lakin azot torpağı təxminən 2 sm dərinlikdə (islədən) məhlul şəklində tətbiq olunur.
- e) Əgər eyni miqdarda tətbiq olunarsa, bütün hallar üçün yeraltı suların çirklənmə riski eyni olur.

13. Hansı prinsip, suyun dəlik açılmış drenaj borusuna hərəkətini ən yaxşı təsvir edir?

- a) Kapilyar artımı
- b) Birləşdirici və yapışdırıcı qüvvələrin birləşməsi
- c) Ostomotik potensial eniş boyunca suyun hərəkəti
- d) Torpaqda mənfi metr potensialından boruda sıfır metr potensialına doğru suyun axını
- e) Torpaqda müsbət su potensialından boruda sıfır potensialına suyun hərəkəti.

14. Turşu yağışı aşağıdakı qaz cütlüklərinin köməyi ilə yaranır

- a) Metan və azon
- b) Oksigen və Azot turşusu
- c) Metan və kükürd qazı
- d) Karbon qazı və kükürd qazı

15. Aşağıdakılardan hansı yeraltı suların çirklənməsinin əsas mənbəyi deyildir?

- a) Kənd təsərrüfatı məhsulları
- b) Tullantıların basdırılması
- c) Septik çənlər
- d) Yeraltı saxlanma çənləri
- e) Yuxarıdakıların hamısı yeraltı suların çirklənməsinin əsas mənbəyidir

16. Sahilyanı ərazilərdə yeraltı su mənbələrinin işlənilib hazırlanması aşağıdakılarla nəticələnə bilər:

- a) Yeraltı suların mineralaşmasını artırmaq.
- b) Yeraltı suların zəhərliyi azaltmaq.
- c) Yeraltı suların mineralaşmasını azaltmaq.
- d) Suyun səthini artırmaq.

17. Ənənəvi, mexanikləşdirilmiş fermerlik təcrübələrinə əsasən aşağıdakılardan hansının torpağa və suya mənfi təsirləri vardır?

- a) Torpağın sıxılması
- b) Torpağın üzvi maddələrinin azalması
- c) Torpağın eroziyası
- d) Zəhərli kimyəvi preparatların və gübrələrin yeraltı sulara yuyulub qarışması

18. Meşələrin qurudulması və ya otların ləğv edilməsinə görə torpağın quruması səbəbindən su çatışmazlığı belə adlanır _____ su axınının təyin olunmuş səviyyələrinə etibar edən insanların artan sayına görə su çatışmazlığı belə adlanır _____

- a) Su çatışmazlığı; quruluq
- b) Quruluq; quruma
- c) Quraqlıq; su çatışmazlığı
- d) Quruma; su çatışmazlığı

19. Aşağıdakıların hansı suyun çirklənmə mənbələridir:

- a) Çirkab suların təmizlənməsi zavodu.
- b) Mal-qaranın yemlənmə sahələri.
- c) Şəhər yolları və çəmənliklər.
- d) Şumluq torpaqlar.

20. Aşağıdakılardan hansı çirklənmə mənbəyidir?

- a) Turşu çöküntüsü
- b) Şəhər küçələri
- c) Tanker
- d) Şəhərətrafı çəmənliklər

21. Göllərin təbəqələrə ayrılması barədə aşağıdakı fikirlərin hansı doğrudur?

- a) Göllərin təbəqələrə ayrılmış layları şaqüli qarışma ilə xarakterizə olunur.
- b) Təbəqələrə ayrılma, xüsusilə aşağı qatda həll oluna bilən oksigen səviyyələrini artırır.
- c) Göllər, çaylara nisbətən bitki qidalandırıcıları, neft, zəhərli kimyəvi preparatlarla daha az çirklənir.
- d) Çay yataqlarını korlaya bilən zəhərli maddələr.
- e) Göllər çaylara nisbətən sürüşmələrə meyllidir.

B.4. NƏTİCƏLƏRİN QEYDƏ ALINMASI

Hər bir iştirakçı üçün fərdi hesabatlar hazırlanmalı və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, eləcə də yazılı qiymətləndirmə üzrə toplanan balların hesabatı onlara təqdim edilməlidir. Qiymətləndirmə bir nəfər üçün bir dəfədən artıq istifadə edildiyi təqdirdə hesabatda qiymətləndirmədən əvvəlki və sonrakı ballar arasındakı faiz dəyişikliyi də əks olunmalıdır.

“Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin hazırlanması prosedurları” adlı sənəddə qiymətləndirmə üzrə geniş nəzəri və praktiki məlumatlar verilmişdir.

C. MÜƏSSISƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI

HidroTexnik

Təlim standartına dair qısa məlumat

Hazırkı təlim standartı müəssisələr, təlim mərkəzləri və institutları, təlim iştirakçıları üçün hazırlanmışdır. Burada hidrotexnik üçün tələb olunan sərişlər əks olunub. İşlə bağlı sərişlərin nümayiş etdirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqların əldə edilməsinə xidmət edən təlim proqramları, kurikulumlar və təlim materiallarının hazırlanmasında bu standartdan təlimat kimi istifadə etmək olar. Bu standart əsasında hazırlanmış təlim digər peşələr üzrə sərişlərə malik olan, mövcud sərişlərini inkişaf etdirmək, mövcud iş yerində digər vəzifələri icra edə bilmək, yaxud digər müəssisədə və ya digər peşə üzrə iş tapmaq üçün yeni ümumi sərişlər əldə etmək istəyən şəxslər üçün də uyğun ola bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) (bu təlimin müvafiq olduğu) peşənin kodu:	3112 (Texnik, mülki tikinti/irriqasiya)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	3
ISCO 08-də işin kodu:	3112 (Technician, engineering/civil (irrigation))
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	3
Milli İxtisas Çərçivəsi ilə əlaqə:	
ISCED-də kodu:	
Hazırlanma tarixi:	Yanvar, 2013-cü il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Yanvar, 2018-ci il

C.1. SƏRİŞTƏLƏRİN QISA TƏSVİRİ

Bilik:	<ul style="list-style-type: none"> • Məlumatlar və materiallar ilə əlaqədar tələblərin hesablanması üçün proseslərə çıxış əldə etmək; • Müxtəlif borular və birləşdirici hissələrin xüsusiyyətləri və istifadəsi, o cümlədən bərkitmə və qoşma texnikası və üsulları ; • Suvarma sistemlərinin təchizatı, quraşdırılması, istismara verilməsi ilə əlaqədar proseslər ; • Müxtəlif növ suvarma sistemləri, o cümlədən istifadə olunan materiallar və komponentlərin növləri; • Suvarma sistemlərinin komponentləri; • Ölçmə və nəzarət etmə prosedurları; • Torpaq, bitki, su və onlar arasında qarşılıqlı əlaqə; • Torpağın xüsusiyyətləri: quruluşu, sıxlığı, həcm kütləsi və rütubəti; • Duzluluq faizi; • Suvarma üsulları və texnologiyası; • Su sistemlərinin imkanları və nəzarət prosedurları;
---------------	--

- Suvarma sistemlərinin su təchizatı mənbələrinə qoşulması prosesi;
- Suyun xüsusiyyətləri, o cümlədən təzyiq və axın surəti;
- Suyun keyfiyyətini, eləcə də içməli və təkrar istifadəyə yararlı suyu monitorinq etmək üçün üsullar və texnika;
- Suvarma qurğularının ölçülməsi və çertyojlarının hazırlanması texnologiyası;
- Öz axarı ilə suyu təchiz edən suvarma sistemlərinin komponentləri, o cümlədən onların təmizlənməsi və saxlanması ilə bağlı tələblər;
- Kanallar, şırımlar, sərhədlər, borular və axın növləri;
- Sistemin təmizlənməsi ilə əlaqədar prosedurlar;
- Suvarma üsulları, texnikası və komponentləri;
- Torpağın rütubətini yoxlamaq üçün texniki üsullar;
- Suyun keyfiyyəti və suyun süzülmə üsulları;
- Suvarma sistemlərinə texniki xidmətin göstərilməsi ilə əlaqədar tələblər və üsullar;
- İş yerinə aid tələb və prosedurların qeydə alınması;
- Damcılar üsulu ilə suvarma haqqında anlayış;
- Suyun şırımlara paylanması üçün lazım olan avadanlıqlar haqqında məlumat;
- Yağış yağdırma üsulu ilə suvarma texnikaları haqqında bilik.

-
- Bacarıq:
- Ölçmə və hesablamaları aparmaq üçün hesablama bacarığı;
  - Təşkilati bacarıqlar, o cümlədən işi planlaşdırmaq və başlamaq bacarığı;
  - Texniki sahədə bacarıqlar, o cümlədən:
    - ərazi ilə bağlı təlimatlara müxtəlif üsullar ilə çıxış əldə etmək və onları başa düşmək
    - mobil rabitə texnikasından istifadə etmək.
  - Təzyiqləri, axını, sürətləri və qoşulma zamanı təzyiqin düşməsinə hesablamaq;
  - Sistemin dəyişkən komponentləri ilə sistemin faydalı iş əmsalını müəyyən etmək;
  - Statistik məlumatlar və ölçülərin şərh edilməsi;
  - Torpağın növü və ərazidən asılı olaraq suvarılan səthdə axma və sızma hallarına nəzarət etmək;
  - Qrafik məlumatları işləyib hazırlamaq və oxumaq;
  - Təhlükələri müəyyən etmək və öz axarı ilə suyu təchiz edən suvarma sistemlərindən istifadə etmək üçün təhlükəsiz iş qaydalarını qəbul etmək;
  - Suvarma növbələri ilə əlaqədar müəssisənin siyasət və prosedurlarına riayət etmək;
  - Su səviyyələri, həcmləri və axınını qiymətləndirmək;
  - Suvarma komponentlərinin quraşdırılması;
  - Şəxsi heyətinin üzvləri, nəzarətçilər, podratçılar və məsləhətçilər ilə ünsiyyət qurmaq;
  - Fəaliyyətlər və statistik göstəricilər barədə sadə və aydın məlumat vermək;
  - Sistemdə cari texniki xidmət və kiçik təmir işlərinin həyata keçirilməsi;
  - İş ərazisini istehsalın təşkili və müəssisənin idarəedilməsi ilə əlaqədar standartlara uyğun olaraq saxlamaq;
  - Suvarma normasını təyin etmək.

-
- Yanaşma:
- Dəqiq qrafiklərə əsasən məsul və etibarlı çalışmaq;
  - Etibarlı, məsuliyyətli olmaq və öhdəlikləri yerinə yetirmək;
  - Məlumatları təhlil etmək və iş ilə bağlı mübahisəli məsələlər və problemləri həll
-

- etmək üçün məntiqi yanaşma nümayiş etdirmək;
- Rəhbərlik etmək, təşəbbüs göstərmək, rəy verməyə hazır olmaq.

Əlavə /
ümumi
səriştələr:

- Yaxşı ünsiyyət qurmaq bacarığı;
- Texniki sahədə yeniliklər barədə xəbərdar olmaq və yeni məlumatlardan işində istifadə etmək;
- Problemləri həll etmək;
- Əməkdaşlıq edən.

C.2. TƏLİM SXEMİ

Müvafiq təlim kursunu uğurla başa vuran “HidroTexnik” aşağıdakıları bacaracaqdır / biləcəkdir:

Bölmə 1: İş planlaşdırmaq və fəaliyyətləri təşkil etmək

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Suvarma ilə əlaqədar planları və texniki tələbləri izah etmək;
- Nəticə 2 Keyfiyyətə təminat üzrə tələbləri müəyyən etmək;
- Nəticə 3 Suvarma sistemlərinin səmərəli şəkildə təchizatı, quraşdırılması və istismarı üçün iş ərazisində aparılan hazırlıq işlərini nümayiş etdirmək;
- Nəticə 4 Yeraltı naqillər, borular və digər mövcud sistemlərin yerini müəyyən etmək.

Bölmə 2: Ölçmə və hesablamalar aparmaq

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Suvarma sistemi üçün su təchizatı ilə əlaqədar texniki tələbləri izah etmək;
- Nəticə 2 Torpağın xüsusiyyətlərini və hidravlik xüsusiyyətləri müəyyən etmək ;
- Nəticə 3 Suvarılacaq hər bir ərazi üçün ən yüksək su həddi ilə əlaqədar tələbləri müəyyən etmək;
- Nəticə 4 Tələb olunan su həcmi əldə etmək üçün zəruri olan sürətli təzyiqi hesablayıb göstərmək;
- Nəticə 5 Sistemdə təzyiqin düşməsinə müəyyən etmək üçün texniki çertyojları təhlil edib nümayiş etdirmək;
- Nəticə 6 Suyu səmərəli şəkildə təchiz etmək üçün sistemin komponentlərini seçib nümayiş etdirmək.

Bölmə 3: Cari texniki xidmət və təmir işlərini həyata keçirmək

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Suvarma sistemlərində qüsurları və uyğunsuzluqları müəyyən etmək;
- Nəticə 2 İstismar prosesi zamanı qüsurları müəyyən etmək və düzəldici tədbirləri nümayiş etdirmək;
- Nəticə 3 Nasaz komponentləri və tutulma hallarını müəssisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq müəyyən etmək.

Bölmə 5: Uzaq şırnaqlı çiləyicini işə hazırlamaq

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Uzaq şırnaqlı çiləyicinin traktorla birləşdirilməsini izah etmək;
Nəticə 2 Çiləyicinin işə salınmasını nümayiş etdirmək;
Nəticə 3 Kənd təsərrüfatı bitkilərinin növlərə uyğun olaraq suvarılmasını izah etmək.

Bölmə 6: Müvəqqəti suvarma kanallarını KZU-0,3 düzləndirici-kanalqazanı ilə bölmək

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Kanalların bölünməsi üçün aqreqatların komplektləşdirilməsini izah etmək;
Nəticə 2 Müvəqqəti suvarma kanallarının KZU-0,3 qanovqazan maşınla bölünməsinə izah etmək.

Bölmə 7: Buldozerlərlə işləri yerinə yetirmək

Öyrənmə nəticələri:

- Nəticə 1 Buldozerlərlə yerinə yetirilən iş növlərini müəyyən etmək;
Nəticə 2 Buldozerin hərəkət üsulunu izah etmək;
Nəticə 3 Uzun xəndəyin, qanovun işlənməsi zamanı hazırlıq işlərini müəyyən etmək;
Nəticə 4 Uzun xəndəyin, qanovun işlənməsini izah etmək.

Yuxarıdakı sahələr üzrə təlim keçmiş şəxs aşağıdakı vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirə bilər:

Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı ¹

V.1. İşə hazırlaşmaq:

- F.1.1. Suvarma ilə əlaqədar planlar və texniki tələbləri əldə etmək və ərazini yoxlamaq;
F.1.2. Keyfiyyətə təminat üzrə tələbləri müəyyən etmək və iş yerinin tələblərinə uyğun olaraq onlara riayət etmək;
F.1.3. Suvarma sistemlərinin səmərəli şəkildə təchizatı, quraşdırılması və istismarı üçün iş ərazisini hazırlamaq;
F.1.4. Yeraltı naqillər, borular və digər mövcud sistemlərin yerini müəyyən etmək;
F.1.5. Hidrometr və ya digər mümkün vasitələrin köməkliyi ilə axının sürətini ölçmək və suyun təzyiqini (hidrostatik təzyiq) müəyyən etmək.

V.2. Suyun təchizatı və istifadə imkanlarını yoxlamaq:

- F.2.1. Müvafiq dövr ərzində suvarma tələblərini qarşılamaq üçün tələb olunan suyun həcmi müəyyən etmək;
F.2.2. Suyu zəruri halda su resurslarının idarəedilməsi üzrə qurumun norma və prosedurlarına uyğun olaraq sifariş etmək;
F.2.3. Tələb olunduğu təqdirdə suyun mövcud olmasını təmin etmək məqsədi ilə zəruri halda su sifarişi ilə əlaqədar lazımı bildirişləri vermək;
F.2.4. Ehtiyatları əlaqələndirmək və texniki tələbləri təqdim etmək üçün personalı təlimatlandırmaq;
F.2.5. Sahənin mailliyi və torpağın su keçirmə qabiliyyətini nəzərə almaqla torpağın eroziyaya uğramaması və meliorativ vəziyyətinin pisləşməməsi üçün şırımlara verilən su sərfini düzgün seçmək;

---

¹ Müvafiq sahə üçün olan peşə standartındakı ilə eynidir.

- F.2.6. Məhsul və bitkilərin mühitini müəssisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq monitorinq etmək.
- V.3. Suvarma sisteminin hidravlik parametrlərini müəyyən etmək:
- F.3.1. Suvarma sistemi üçün su təchizatı ilə əlaqədar texniki tələbləri təsdiq etmək;
  - F.3.2. Torpağın xüsusiyyətlərini təsdiq etmək və hidravlik xüsusiyyətləri müəyyən etmək;
  - F.3.3. Suvarılacaq hər bir ərazi üçün ən yüksək su həddi ilə əlaqədar tələbləri müəyyən etmək;
  - F.3.4. Müvafiq ərazini tələb olunan həcmdə su ilə təchiz etmək üçün təzyiqləri müəyyən etmək;
  - F.3.5. Tələb olunan su həcmi əldə etmək üçün zəruri olan sürətli təzyiqi hesablamaq;
  - F.3.6. Sistemdə təzyiqin düşməsinə müəyyən etmək üçün texniki çertyojları təhlil etmək;
  - F.3.7. Suyu səmərəli şəkildə təchiz etmək üçün sistemin komponentlərini seçmək;
  - F.3.8. Axın istiqaməti və idarəetmə komponentlərinə uyğun olan boruları seçmək və qoşulma zamanı təzyiqin düşməsinə minimuma endirmək.
- V.4. Ərazini təchiz etmək və hazırlamaq:
- F.4.1. Suvarma xətlərinin ölçmə və işarələnməsinin planlara uyğun olmasını yoxlamaq;
  - F.4.2. Suvarma avadanlıqları ilə əməyin mühafizəsi bağlı qaydalara uyğun olaraq təhlükəsiz işləmək;
  - F.4.3. Suvarma avadanlıqlarını müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq yerləşdirmək;
  - F.4.4. Suvarma qurğularının quraşdırılması üçün ərazini yoxlamaq və zəruri halda tədbir görmək;
  - F.4.5. Suvarma qurğuları üçün boruları, qurğuları və su təchizatı ilə əlaqədar digər mexanizmləri yoxlamaq və müəssisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq zəruri halda tədbirlər görmək.
- V.5. Suvarma işlərini həyata keçirmək:
- F.5.1. Kənd təsərrüfatı bitkilərini suvarmaq üçün kifayət qədər su səviyyəsini təmin etmək məqsədi ilə əsas bölüşdürücü kanalda tələb olunan səviyyədə su axını əldə etmək və saxlamaq;
  - F.5.2. Müəssisənin prosedurlarına uyğun olaraq tələb olunan sayda sifonları işə salmaq və ya açmaq;
  - F.5.3. Şırımlarda su axınının artımına nəzarət etmək;
  - F.5.4. Sifonları suvarma başa çatdıqdan sonra müəssisənin prosedurlarına uyğun olaraq qaldırmaq;
  - F.5.5. Suvarma avadanlıqlarında dəyişiklikləri zəruri halda həyata keçirmək və onları işarə etmək;
  - F.5.6. Əməyin mühafizəsi ilə əlaqədar təlimatlara uyğun olaraq zəruri halda suvarma avadanlıqlarını dəyişmək.
- V.6. Yoxlama və texniki xidmətin göstərilməsini həyata keçirmək:
- F.6.1. Suvarma sistemlərində qüsurları və uyğunsuzluqları yoxlamaq, müəyyən etmək, aradan qaldırmaq və bu barədə məlumat vermək;
  - F.6.2. Layihənin texniki tələblərinə əsasən sistemin saz olması, eləcə də kanallar, drenajlar və suaşırınlarda zədə, çat və tutulma hallarının olmamasını yoxlamaq;
  - F.6.3. Suvarma sistemlərinin ətraf mühitə əks təsirlərini müəyyən etmək və bu barədə məlumat vermək.

- V.7. Nasaz komponentləri müəyyən etmək, ayırmaq və dəyişmək:
- F.7.1. İstismar prosesi zamanı qüsurları müəyyən etmək və nəzarətçiyə bu barədə məlumat vermək və ya düzəldici tədbirləri həyata keçirmək;
- F.7.2. Nasaz komponentləri və tutulma hallarını müəssisənin siyasət və prosedurlarına uyğun olaraq müəyyən etmək və sənədlərlə əsaslandırmaq.

C.3. TƏLİM İLƏ BAĞLI XÜSUSİ MƏLUMAT

C.3.1. TƏLİMİN NÖVLƏRİ

Bu peşə üçün zəruri səriştələr aşağıda göstərilən təlim metodları vasitəsilə əldə edilə bilər:

Formal təlim

Təvsiyə olunan formal təlim	Uyğun gələn təlim növü	Qeydlər
Tam orta təhsil ²		
Texniki peşə təhsili və ya akkreditasiyadan keçmiş təlim müəssisəsində təlim		
Orta ixtisas təhsili	☒	Nəzəri təlim praktikadan qazanılan geniş təcrübə ilə əlaqələndirilməlidir. Yalnız praktiki təlim keçirildiyi hallarda səriştələrin tanınması haqqında sənəd əldə etmək üçün işçinin əlavə nəzəri təlim keçməsi və qiymətləndirilməsinə ehtiyac var.
Ali təhsil		
Digər:		

Qeyri-formal və (və ya) informal təlim tələb olunan səriştələrin genişləndirilməsinə şərait yarada bilər. Hidrotexnik bəzən zəruri səriştələri yalnız qeyri-formal və (və ya) informal təlim vasitəsi ilə əldə edə bilər.

Qeyri-formal təlim

Qeyri-formal təlimin ən yaxşı yolu iş yerində birbaşa təlim və əlaqədar təcrübənin keçilməsindən ibarətdir. Təlim istehsalatdan ayrılmadan keçirilən təlim kursları ilə əlaqələndirilə bilər.

² Ümumi orta təhsil ölkə vətəndaşları üçün icbari xarakter daşıdığından cədvəldə əks olunmayıb.

İnformal təlim

İnformal təlim də həmçinin tələb olunan nəzəri və təcrübi bilikləri verə bilər, ancaq ölçülməsi və müşahidə edilməsi çətin, yalnız fərdi qiymətləndirmə vasitəsi ilə aşkar edilə bilər.

C.3.2. TƏLİMİN İSTİQAMƏTİ

Normal təlim istiqaməti tam orta təhsili bitirdikdən sonra orta ixtisas təhsili almaqdan, eyni zamanda, irriqasiya sahəsində fəaliyyət göstərən hər hansı müəssisədə təcrübə keçməkdən ibarətdir. Hidrotexnikin təlim istiqamətləri yuxarıda göstərildiyi kimi, qeyri-formal və ya informal təlimdən də ibarət ola bilər.

C.3.3. ƏVVƏLKİ TƏLİMİN TANINMASI³

Gələcəkdə irriqasiya işləri sahəsində ən azı iki il iş təcrübəsi olanlar sərəştələrin yoxlanması üçün imtahana müraciət edə və yalnız imtahanı keçdikdən sonra daha yüksək ixtisaslar əldə edə bilər.

---

³ Azərbaycanca sərəştələrin tanınması üçün qiymətləndirmə sistemi hazırda mövcud deyildir.